

UNIVERZITA KARLOVA
Fakulta sociálních věd
Institut mezinárodních studií

PROTOKOL O HODNOCENÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE
(Posudek vedoucího)

Práci předložil(a) student(ka): Bc. Anežka Fojtíková

Název práce: Hlučíňané ve wehrmachtu – konfliktní narativ v české kultuře vzpomínání

Vedoucí práce (u externích vedoucích uveďte též adresu a funkci v rámci instituce):

PhDr. Soňa Mikulová, Ph.D., Max-Planck Institut für Bildungsforschung, Lentzeallee 94, 14195 Berlin,
mikulova@mpib-berlin.mpg.de /wissenschaftliche Mitarbeiterin, FSV UK/externí vyučující na KNRS

1. OBSAH A CÍL PRÁCE (stručná informace o práci, formulace cíle):

Předkládaná práce Anežky Fojtíkové se zabývá kolektivní pamětí hlučínských obyvatel týkající se druhé světové války, která se v důsledku rozdílného historického vývoje značně odlišuje od dominantní historické paměti většinového obyvatelstva českých zemí. Veřejné vzpomínání na padlé hlučínské vojáky, kteří za druhé světové války bojovali na straně Německé říše, zkoumá prostřednictvím válečných památníků a veřejně přístupných vzpomínkových akcí prakticky od začátku jejich existence. Autorka se přitom ptá nejen na to, kdo, kdy a za jakým účelem inicioval stavbu těchto památníků a pořádal pietní akce, ale také na to, co znázorňují a koho a jak připomínají.

Za svůj hlavní cíl si Anežka Fojtíková klade prozkoumání vztahu mezi hlučínským a většinovým českým vzpomínáním na druhou světovou válku, čemuž je přizpůsobena struktura práce a obsah jednotlivých kapitol. Po úvodním vysvětlení pojmů, použitých konceptů a metodologie, autorka nejprve shrnuje na základě sekundární literatury základní rysy nedávné historie Hlučínska s důrazem na 20. století, které tvoří referenční rámec kolektivní identity a paměti tamních obyvatel. V následující kapitole se věnuje interpretaci vybraných událostí z druhé světové války, které se etablovaly v kolektivní paměti většinové české společnosti v době komunistického režimu, a především tomu, jak se jejich výklad a relevance změnily po roce 1989. Nejobsaženější a z hlediska celého výzkumu nevýznamnější čtvrtá kapitola se pak zabývá vzpomínáním na hlučínské padlé od konce války až do současnosti v jejich hmotné i nehmotné podobě na základě autorčina vlastního terénního výzkumu: Analýzu všech existujících památníků a náhrobků včetně jejich fotodokumentace doplňuje analýzou projevů veřejných vzpomínkových akcí, které jsou s těmito připomínkovými místy spojeny.

Takto zrekonstruovanou část hlučínské kolektivní paměti zasazuje autorka v poslední kapitole do širšího kontextu českého vzpomínání na druhou světovou válku před a po roce 1989. Podrobněji se přitom zaměřuje na použití a význam označení padlých vojáků coby „obětí války“ ve smyslu nedobrovolných obětí dějinných událostí. Jak autorka svou pečlivou analýzou ukázala už v předchozí kapitole, je toto označení charakteristické pro veřejné připomínání hlučínských padlých, a to jako pozůstalými, tak zástupci obcí či duchovních v celém regionu už od devadesátých let. Demonopolizace státem kontrolovaného velkého narativu tehdy otevřela prostor pro oživení mnoha alternativních vzpomínek spojených nejen s druhou světovou válkou. Hlučínský narativ tak dostal nový impuls a od té doby se veřejné připomínání padlých etablovalo jako pevná část regionální kultury vzpomínání. S ohledem na celospolečenskou kolektivní paměť však hlučínský narativ zůstává stále na okraji a v protikladu k tomu dominantnímu, přestože, jak konstatuje autorka v závěrečné kapitole, s ním již nestojí v konfliktu. Slučitelnost hlučínského a celospolečenského pohledu na druhou světovou válku je podle ní umožněna tím, že Hlučíňané si své padlé vojáky připomínají coby oběti války, nikoliv hrdinné mučedníky.

Autorka si v poslední kapitole rovněž všimá, že podobný pohled na padlé vojáky wehrmachtu coby válečné oběti panuje i v oficiálním vzpomínkovém diskursu Spolkové republiky Německo. Zároveň však ukazuje na rozdílné pohnutky a okolnosti, které k takovému vývoji vedly.

2. VĚCNÉ ZPRACOVÁNÍ (náročnost, tvůrčí přístup, argumentace, logická struktura, teoretické a metodologické ukotvení, práce s prameny a literaturou, vhodnost příloh apod.):

Autorka se se svým originálním záměrem zkoumat veřejné vzpomínání na hlučínské padlé na příkladu válečných památníků a pietních aktů musela vyrovnat hned se dvěma málo či vůbec probádanými oblastmi zkoumání –

specifickou hlučínskou a celospolečenskou kulturou vzpomínání v Československu před i po roce 1989. Zatímco v případě zkoumání hlučínského narativu a kultury vzpomínání naplno projevila svůj tvůrčí přístup a smysl pro systematickou práci při sběru relevantních informací a fotodokumentaci jednotlivých památníků a náhrobků, v otázce rekonstrukce české, resp. československé kolektivní paměti a jejich proměn, se musela spoléhat na stále ještě nepočtenou a problémově úzce vymezenou sekundární literaturu. I tak se autorce podařilo shromáždit dostatečné množství relevantních informací z primárních i sekundárních zdrojů a zasadit je do teoretického rámce, opírající se opět o nepříliš velký, ale pro dané účely postačující korpus literatury.

Celý text je logicky rozčleněn do kapitol a podkapitol, které obsahují všechny věcné náležitosti. Otázky a teze formulované v úvodu jsou diskutovány a zodpovězeny v rámci jednotlivých kapitol a shrnuty v Závěru. Velmi přínosnou složkou práce je obrazová příloha ke všem analyzovaným památníkům.

Vysokou náročností celého projektu, omezeným časovým rámcem na jeho zpracování a v neposlední řadě i daným rozsahem diplomové práce lze vysvětlit určité nedostatky ve výsledném textu, které ale nespědí o pochybení v základních postupech, a proto nemají zásadní vliv na celkové hodnocení. Příkladem je kapitola o metodách práce, ve které se autorka velmi podrobně věnuje popisu svého postupu při mapování válečných památníků a hrobů. V úvodu této kapitoly by ovšem neměl chybět stručný přehled všech použitých metod s odkazem na příslušnou metodologickou literaturu, a vysvětlení jakým způsobem metody aplikovala, případně modifikovala ve svém projektu. V případě primárních zdrojů jako jsou periodika a internetové stránky autorka nekomentuje míru jejich relevance a recepce, ani nezduvodňuje rozsah sledovaného období. V případě rozhovorů s pamětníky coby metody získávání informací by bylo možné doplnit i podrobnější informace ke způsobu vedení rozhovorů s případným odkazem na metody oral history. Jisté slabiny v podobě příliš obecných formulací a nedostatečně vyzdvížených souvislostí mezi pozorovanými jevy je také možné nalézt v argumentaci hlavní teze v úvodní a závěrečné kapitole, která by si zasloužila detailnější propracování, jakkoliv je ve svém celku srozumitelná.

3. FORMÁLNÍ A JAZYKOVÉ ZPRACOVÁNÍ (jazykový projev, správnost citace a odkazů na literaturu, grafická úprava, formální náležitosti práce apod.):

Po jazykové stránce je práce i přes občasné drobné překlepy velmi zdařilá. Z formálního hlediska obsahuje všechny náležitosti diplomové práce. Autorka korektně cituje a odkazuje na relevantní literaturu v poznámkách pod čarou dle požadovaného stylu, neměla by jej však ve stejné podobě používat i pro zápis bibliografie na konci práce. Navíc autorčino rozdělení seznamu Použité literatury na sekundární literaturu, noviny a internetové zdroje není příliš účelné, protože neumožňuje identifikovat na první pohled tištěné či digitální prameny použité jako primární, ani nečiní rozdíl mezi literaturou, kterou lze zařadit do produkce jednotlivých aktérů kultury vzpomínání na Hlučínku, a ostatní (odbornou) literaturou.

4. STRUČNÝ KOMENTÁŘ HODNOTITELE (celkový dojem z diplomové práce, silné a slabé stránky, originalita myšlenek, naplnění cíle apod.):

Práci Anežky Fojtíkové je třeba ocenit nejen s ohledem na originalitu jejího záměru, samostatný přístup, pracovní zápal a invenci, se kterými se vypořádávala s uvedenými obtížemi, ale především s ohledem na výslednou práci, která představuje pozoruhodný příspěvek nejen k regionální paměti Hlučínského regionu, ale i obecně ke kultuře vzpomínání na druhou světovou válku v českých zemích. Zásadním počinem bylo zmapování a popsání všech veřejně dostupných projevů vzpomínání na vojáky na Hlučínku, které přes veškerou snahu autorky nemohlo být v tuto chvíli vyčerpávající. Přesto je její analýza dostatečně komplexní na to, aby dokázala existenci výrazného fenoménu specifického pro Hlučínský region a jeho kontextualizací upozornila na bílá místa české kolektivní paměti, která je stále výrazně ovlivňovaná druhou světovou válkou i sedmdesát let po jejím konci.

Třebaže se autorka ve své práci pokusila i o přesah mimo české země, paralela s vývojem v západním Německu je v její argumentaci méně přesvědčivá, už proto, že nijak nezmiňuje existenci a vliv na veřejné vzpomínání ze strany veteránských organizací, zato se soustředí na *Volkstrauertag*, který je organizován na státní úrovni a jehož srovnání s bottom-up iniciativou na Hlučínku proto pokulhává. Nicméně snahou autorky bylo poukázat na vnější podobnost těchto fenoménů a fakt, že k nim obě společnosti dospěly zcela odlišnými cestami, a to se povedlo. Zároveň tak nepřímou vede čtenáře k zamyšlení, jak se s podobně bolestnou minulostí vyrovnávali obyvatelé v dalších zemích, a zde se nabízí srovnání s NDR, kde v oficiálním vzpomínkovém diskursu panovalo podobné antifašistické paradigma, či se Slovenskem, jehož občané za války rovněž bojovali na straně Německa. Jako možné desideratum pro případné pokračování tohoto projektu se jeví i hlubší prozkoumání dalších projevů vzpomínání, rozšíření o egodokumenty pamětníků a jejich potomků, literární díla a další prameny, které by vrhlo více světla na období komunistického režimu. Tuto možnost ostatně autorka sama naznačila v závěrečné kapitole.

5. SPOLUPRÁCE S VEDOUCÍM PRÁCE (komunikace s vedoucím práce, schopnost reflektovat připomínky, posun od původního záměru apod.)

Spolupráce s vedoucí práce byla založena na průběžné a hojné komunikaci od začátku až do konce. Studentka pracovala samostatně a vždy přicházela s vlastními návrhy řešení sporných otázek a problémů týkající se formulování výzkumných otázek projektu, hledání vhodných metodologických přístupů, provádění terenního výzkumu či samotného psaní práce. Zároveň však byla připravena o nich diskutovat a následně zohlednit věcné či formální připomínky ze strany vedoucí.

6. OTÁZKY A PŘIPOMÍNKY DOPORUČENÉ K BLIŽŠÍMU VYSVĚTLENÍ PŘI OBHAJOBĚ (jedna až tři):

Doplňující otázky k tématu diplomové práce:

1. Jak byste na základě pramenů, které jsou v práci zmíněny jen okrajově, ale které jste v rámci její přípravy zpracovávala (tj. obecní kroniky, regionální periodika, rozhovory s pamětníky atd.), charakterizovala vývoj hlučínské paměti na druhou světovou válku od začátku devadesátých let minulého století? Je zde zřejmá určitá vývojová tendence, nebo setrvávají akcenty na stále stejných událostech a interpretacích válečných zkušeností? Jak lze tento stav/vývoj vysvětlit?
2. Do jaké míry je hlučínská kolektivní paměť, která se projevuje nejen v souvislosti s připomínáním padlých vojáků a stavbou památníků, homogenní? Objevuje se v ní i interpretace vojáků coby obětí ve smyslu *sacrifice*? Pokud ano, u jakých aktérů a od jaké doby je možné tento myšlenkový proud vysledovat?

7. DOPORUČENÍ / NEDOPORUČENÍ K OBHAJOBĚ A NAVRHOVANÁ ZNÁMKA
(výborně A nebo B, velmi dobře C nebo D, dobře E, nevyhověl F):

Práci doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnocení výborně B s možností jeho zlepšení s ohledem na průběh obhajoby.

Datum: V Berlíně 14. září 2018

Podpis:

Pozn.: Hodnocení píše k jednotlivým bodům, pokud nepíšete v textovém editoru, použijte při nedostatku místa zadní stranu nebo příložený list. V hodnocení práce se pokuste oddělit ty její nedostatky, které jsou, podle vašeho mínění, obhajobou neodstranitelné (např. chybí kritické zhodnocení pramenů a literatury), od těch věcí, které student může dobrou obhajobou napravit; poměr těchto dvou položek berte prosím v úvahu při stanovení konečné známky.